
**KASBIY - GNOSTIK KOMPETENSIYA VA UNING
KLASSIFIKATSIYASI (BO‘AJAK INGLIZ TILI
O‘QITUVCHISINING TAYYORLASH MISOLIDA)**

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.38.52.058>

*Hamdamov Erkin Ergashevich
Guliston davlat universiteti, katta o‘qituvchi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kompetensiya va kompetentlik tushunchalariga izoh berilib, mahalliy va horijiy olimlarning bu masaladagi qarashlari o‘rganilgan va tahlil qilingan. Bundan tashqari bo‘ajak ingliz tili o‘qituvchilarida kasbiy-gnostik kompetentlikni shakllantirish borasidagi fikr mulohazalar ham o‘rin olgan.

Kalit so‘zlar: kasbiy kompetensiya, kasbiy-gnostik kompetensiya, lingvistik, nutqiy, diskursiv, ijtimoiy-madaniy.

**СОВРЕМЕННЫЙ ВИД И ЗНАЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ГНОСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА**

*Хамдамов Эркин Эргашевич
Гулистанский государственный университет, старший
преподаватель*

Аннотация: В этой статье разъясняются концепции компетенции, а также изучаются и анализируются взгляды местных и зарубежных ученых на эту тему. Также есть комментарии о формировании профессиональной гностической компетентности у будущих учителей английского языка.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессионально-гностическая компетентность, лингвистическая, вербальная, дискурсивная, социокультурная.

**MODERN APPEARANCE AND SIGNIFICANCE OF THE
PROBLEM OF PROFESSIONAL GNOSTIC COMPETENCE OF THE
FUTURE TEACHER OF THE ENGLISH LANGUAGE**

*Khamdamov Erkin Ergashevich
Gulistan State University, Senior Lecturer*

Resume: This article explains the concepts of competence, as well as examines and analyzes the views of local and foreign scholars on this topic. There are also comments on the formation of professional gnostic competence in future English teachers.

Key words: professional competence, professional gnostic competence, linguistic, verbal, discursive, sociocultural.

Psixologik, pedagogik va uslubiy adabiyotlarda «kompetensiya» tushunchasining tez-tez paydo bo‘a boshlaganiga unchalik ko‘p vaqt bo‘madi. Shunday qilib, 1960-yillarning oxiri - 70-yillarning boshlarida G‘arbda, va 1980-yillarning oxirlarida rus adabiyotlarida alohida yo‘nalish - ta‘limdagi kompetent yondashuv paydo bo‘di. Uslubiy fanlarning rivojlanish davrida “kompetensiya” va “competent” tushunchalarining aniq ta‘rifi mavjud emasdi.

“Kompetent” va “kompetentsiya” atamaları ta’lim muhitida tobora keng tarqalmoqda. Pedagogik-psixologik adabiyotlarni o’rganish (M.G. Davletshin, N. Safayev, E. Gaziev, A. G. Bermus, V. A. Bolotov, V. N. Vvedenskiy, I. A. Zimnyaya, O. E. Lebedev, N.V. Kuzmina, G.K. Selevko, A.V. Xutorskoy va boshqalar) pedagogik amaliyotda ushbu tushunchalar juda tez-tez ishlatiladi, degan xulosaga kelishimizga imkon beradi, ammo ayni paytda «kompetentsiya» va “competent” tushunchalariga aniq izoh mavjud emas.

N.A.Muslimov va boshqalar kompetentsiya tushunchasini quyidagicha talqin qilgan “faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish”[1].

M. T. Axmedovaesa “Kompetentsiya” deyilganda, shaxsning biror-bir soxadan xabardorlik, shu soxani bilish darajasi tushuniladi” deb izohlaydi [18, s.34].

Bundan tashqari, olimlarning fikrlari ko’rib chiqilgan kategoriyalar nisbati, tasnifi va tuzilishi bo’yicha farq qiladi. Pedagogika fanida ikki yo’nalish shakllangan – ko’rib chiqilgan tushunchalarni sinonimlashtirish va farqlash. Birinchi yo’nalishga tegishli tadqiqotchilar (V.A. Bolotov, V.S. Lednev, M.V. Ryjakov, V.V.Serikov va boshqalar kompetensiyaning amaliy yo’nalishiga alohida e’tibor berib, tushunchaga aniqlik kiritishgan. Ikkinchi yo’nalish vakillari (I.A. Zimnyaya, O.M. Mutovskaya, A.V. Xutorskoy, S.E. Shishov va boshqalar) ushbu tushunchalarni tubdan farqlagan, kompetensiyani asosiy kategoriya sifatida belgilagan.

“Kompetent” va “kompetentsiya” toifalarini talqin qilishda noaniqlik bilan bir qatorda, kasbiy kompetensiya tushunchasini aniqlash masalasi ham ochiq qolmoqda. Mahalliy pedagogika fanida kasbiy kompetentsiya muammosi hanuz o’z yechimini kutmoqda. Ushbu tushunchaning kontseptual talqini va qo’lanish sohasining o’ziga xosligi ushbu hodisani turli xil tarzda tushunishga sabab bo’lmoqda.

Zamonaviy ilmiy va uslubiy adabiyotlarda biz kompetensiyalarning integratsion xususiyatlarini o’rganamiz, xususan:

–shaxsning mas’uliyatni bo’yniga olish, har qanday qarorlarni birgalikda qabul qila olish qobiliyati bilan bog’liq ijtimoiy kompetensiya;

– jamiyatdagi hayotni tartibga soluvchi va murosasizlik tuyg’ularining tarqalishining oldini olishga qaratilgan, shuningdek, boshqa madaniyat, til va din vakillari bo’gan odamlar bilan yashashga odamning tayyorligini alohida tushunishga yordam beradigan kompetensiya;

– insonning zamonaviy ijtimoiy hayotda va kasbiy faoliyatida muhim bo’gan yozma va og’zaki muloqot qobiliyatiga ega bo’ishini belgilaydigan kompetensiya;

– yangi texnologiyalarni o’zlashtirish muhim bo’gan innovatsion axborot jamiyatining paydo bo’ishi bilan bog’liq kompetensiya;

– insonni nafaqat tanlangan kasbida, balki shaxsiy va jamoadagi hayotida, hayotiy faoliyati davomida bilish qobiliyatini amalga oshiradigan kompetensiya.

Shuni ham ta’kidlash kerakki, kompetentlik, insoniy muloqotning barcha turlarida, aloqa bo’yicha sheriklar adekvatligining uchta asosiy darajasiga erishishni o’z ichiga olishi mumkin, xususan: kommunikativ; interfaol; sezgir.

Shuningdek, har qanday sohada mutaxassisning ustuvor ma’naviy-axloqiy tamoyillaridan biri bo’gan professional kompetentsiya tamoyiliga murojaat qilish kerak. Shuni ta’kidlashni istardikki, bo’ajak o’qituvchining kasbiy mahorati bir qator maxsus tarkibiy qismlardan iborat bo’ishi mumkin, ular

orasida kommunikativ kompetentsiya samarali faoliyatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Demak, har qanday sohadagi kompetent mutaxassis ushbu sohadagi o'z harakatlarining samaradorligi bo'yicha asosli mulohaza yuritishga imkon beradigan tegishli kompetensiyaga ega bo'ishi kerak. Ammo biz bilamizki, kasbiy kompetentsiya deganda bilim, kasbiy tajriba va o'qituvchining shaxsiy psixologik tayyorgarligi bo'gan individual psixologik ta'lim tushuniladi.

Y.E. Raximova: «Kasbiy kompetentsiya - bu bozorda raqobatdosh bo'ishga imkon beradigan tizimlashtirilgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlarining birikmasi bo'gan integrativ xususiyatdir» deya ta'kidlagan [3].

N.N. Azizxodjaevaning ta'kidlashicha: «Bitiruvchilarni o'qitish modeli nafaqat bitiruvchilarning kasbiy malakalarini, balki bilim, ko'nikma va malaka tizimi bilan, zamonaviy shaxsiy amaliyotda ustuvor kompetent sifatida belgilanadigan asosiy shaxsiy fazilatlar va tizimli shakllangan universal ko'nikma va malakalarni o'z ichiga oladi» [4]. «Kasbiykompetentlik– mutaxassistomonida nkasbiyfaoliyatniamalgaoshirishuchunzarurbo'ganbilim, ko'nikmavamalakalarn ingegallanishivaularniamaldayuqoridarajadaqo'layolinishi» [5].

«kompetentsiya» - insonning yuqori sifatli va samarali faoliyati uchun alohida ehtiyojga ega bo'gan obyektlar va jarayonlarning muayyan toifasiga tegishli bo'gan shaxsiy fazilatlar majmui, masalan, vakolatlar va faoliyat usullari

«kompetenet» - maxsus egalik hisoblanib, tegishli kompetent shaxsiyatga ega bo'ish faoliyat subyektiga shaxsan ahamiyatli munosabatni o'z ichiga oladi.

N. D. Galskova chet tili o'qituvchisi ega bo'ishi kerak bo'gan quyidagi kasbiy bilimlarni aniqlagan:

- til tizimi va asosiy lingvistik va lingvodidaktik kategoriyalar, shuningdek mamlakatning maqsadli til madaniyati, tarixi, zamonaviy rivojlanish muammolari;

- davlat umumiy ta'lim siyosati, shu jumladan chet tilida ham jamiyat rivojlanishining muayyan bosqichida umumiy ta'lim kontseptsiyasining asosiy qoidalari;

- uning rivojlanishining har bir o'ziga xos «davri» da o'quvchi shaxsiyatining psixologiyasi, ta'lim sharoitida chet tilini o'zlashtirish qonuniyatlari;

- jamiyat va fan o'qituvchiga qo'yadigan asosiy talablar, uning kasbiy mahorati va shaxsiy fazilatlarini;

- chet tilini o'qitishning asosiy qonuniyatlari, o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarining xususiyatlari: hozirgi holati nuqtai nazaridan maqsadlar, mazmun, metodlar, o'quv qo'lanmalar ularning tarixiy rivojlanishi.

Kasbiy ahamiyatli ko'nikmalarni «o'quvchilarda madaniyatlararo aloqada ishtirok etishni oldindan belgilab beradigan ikkinchi darajali tilshunoslik fazilatlarini shakllantirishga qaratilgan kasbiy faoliyatini pedagogik, psixologik va metodologik jihatdan to'g'ri bajarish qobiliyati» deb tushunish mumkin.

Bundan tashqari, chet tili o'qituvchisi quyidagi bilimlarga ega bo'ishi kerak: ijtimoiy hodisa sifatida til, uning tafakkuri, xalq madaniyati bilan bog'liqligi, tilning paydo bo'ishi va rivojlanishi va faoliyatidagi lingvistik va ekstralingvistik omillar o'rtasidagi bog'liqlik to'g'risida asosiy nazariy qoidalarni bilish; uning barcha darajalari, tuzilmalari va bo'inmalarining murakkab o'zaro ta'sirida tilni tizimli tashkil etish to'g'risida bilish; tilshunoslikning zamonaviy tendentsiyalari va ularni tanqidiy baholash qobiliyatini bilish; maqsadli tilning rivojlanish tarixining asosiy bosqichlarini bilish; og'zaki va yozma shakllarda o'rganilayotgan tilning funktsional uslublari xususiyatlarini bilish; maqsadli tilning imlosining asosiy tamoyillarini bilish [50].

Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-pedagogik kompetentsiyasining tarkibiy

qismlarini aniqlash muammosiga bag'ishlangan ilmiy ishlarning o'tkazilgan nazariy tahlili asosida biz hozirgi paytda kasbiy va gnostik kompetensiyaning ahamiyati to'g'risida yakdil fikr mavjud emas degan xulosaga keldik. Tadqiqotchilar kasbiy-pedagogik kompetensiyaning tarkibiy qismiga kiruvchi turli subkompetentsiyalarni ajratib turadilar («kasbiy-gnostik kompetensiya» tushunchasi tadqiqotimizning mohiyatini yanada chuqurroq va maqsadga muvofiq aks ettiradi, shu sababli biz avvalo uni qo'ladik).

Kasbiy va gnostik kompetensiyaning har bir shaxsning rivojlanishi uchun muhit sifatida o'rni juda katta. Shaxsni tarbiyalash shaxsning ko'p madaniyatli jamiyat bilan o'zaro ta'siri jarayonida shakllanadi. Shaxsning lingvistik madaniyat bilan aloqasi qanchalik xilma-xil va kengroq bo'sa, uning individual ta'lim olish istiqbollari ham shunchalik boy bo'adi. Ushbu aloqalarni tashkil qilishda uzoq vaqt davomida asosiy rol ingliz tili o'qituvchisiga tegishli edi. Ingliz tilini o'qitishning asosiy maqsadi aniq faoliyat bilan tanishishdir - ingliz tilidan foydalangan holda ma'lumotlarni uzatish va qabul qilish, ya'ni aloqa jarayonida qatnashish. Ingliz tili darsi ingliz tili o'qituvchisi faoliyati davomida hisobga olish kerak bo'gan o'ziga xos xususiyatga ega.

Professional-gnostik (bilimlarni egallash va ulardan foydalanish qobiliyati) (N.V. Kuzmina). Bundan tashqari, bu: a) gipotezalarni qurish va sinash qobiliyati; b) sezish va bir-biriga mos kelmaslik; v) olingan natijalarni tanqidiy baholash.

O'qituvchining kasbiy-gnostik (bilim faoliyati): 1) atrofdagi dunyoni chuqur va har tomonlama anglash; 2) o'z shaxsiyatining fazilatlariga qarab jarayonlar va tadqiqot natijalarini tahlil qilish; 3) qiyinchiliklarni aniqlash va muvaffaqiyatli ilmiy ish olib borish uchun sharoit yaratish maqsadida talabalar, magistrantlar, doktorantlarning ilmiy faoliyatini tahlil qilish.

Kasbiy va gnostik kompetensiya: a) pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish; b) pedagogik vazifalarni shakllantirish; v) yangi bilimlarni egallash; d) muammolarni hal qilish jarayonini tahlil qilish; f) natijalar va real vaziyatni taqqoslash; g) belgilangan maqsadlardan natijalarni ajratish; h) og'ishlarning sabablarini tahlil qilish; i) ushbu sabablarni bartaraf etish choralarini ishlab chiqish; j) yangi o'qitish usullarini izlash (O.S. Dubovik).

Kasbiy-gnostik kompetensiya tuzilmasini ko'rib chiqishga bag'ishlangan bir qator ishlarni tahlil qilib, ingliz tili o'qituvchisining professional-gnostik kompetensiyasining q tarkibiga aniqlik kiritish zarur deb hisoblaymiz. Biz ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-gnostik malakasini shakllantirish va takomillashtirish uning barcha tarkibiy qismlarining birligida sodir bo'adi deb o'ylaymiz.

- nutq kompetensiyasi (asosiy nutq faoliyatida - gapirish, tinglash, o'qish va yozishda muloqot qobiliyatlarini amalda qo'lash va tahlil qilish qobiliyatida namoyon bo'adi);

- diskursiv kompetensiya (berilgan kommunikatsion vaziyatga muvofiq bayonot tuzish, yangi vaziyatlarni shakllantirish qobiliyatida ifodalanadi);

- lingvistik kompetensiya (til tizimini (fonetika, lug'at, grammatika) bilish, undan foydalanishning grammatik qoidalari, lingvistik birliklarni kasbiy va gnostik maqsadlarda ishlatish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat);

- ijtimoiy-madaniy kompetensiya (ona tilida so'zlashuvchilarning ijtimoiy va nutqiy xulq-atvorining milliy madaniy xususiyatlari, ushbu bilimlardan chet tili bilan muloqot jarayonida foydalanish yo'lari va ona tilida tarjima qilingan mamlakat madaniyati bo'yicha umumiy va o'ziga xos xususiyatlarni ta'kidlash ko'nikmalarini shakllantirish);

- kompensatorlik kompetensiyasi (madaniyatlararo muloqot jarayonida til vositalari, mintaqaviy bilimlar, jamiyatdagi ijtimoiy-madaniy xulq-atvor normalari, chet tili jamiyatining hayotining turli sohalari yetishmasligi bilan bog'liq bo'gan qiyin vaziyatdan chiqib ketishga tayyorligi va qobiliyatidan iborat. Ushbu kompetensiya tarkibiga quyidagilar kiradi: 1) tarkibiy elementlarni bilish ingliz tilida muloqot qilish uchun zarur bo'gan til (grammatik, leksik, fonetik) va ularni og'zaki va yozma muloqot holatlarida ishlatish ko'nikmalari va qobiliyatlari; 2) ingliz tilida muloqot qilishda zarur bo'gan qayta tashkil etiladigan formulalar to'plamini bilish va egallash; 3) ko'p tilli sheriklar o'rtasida aloqa va o'zaro tushunishni o'rnatishga imkon beradigan nutqni amalga oshirish qobiliyati; 4) til va nutq hodisalarining milliy va madaniy xususiyatlarini bilish; 5) chet tilidagi muloqot jarayonida kommunikativ qiyinchiliklar sharoitida og'zaki kompensatsiya vositalari to'g'risida bilish; 6) o'rganilayotgan chet tili madaniyati vakillarining kommunikativ xatti-harakatlarining og'zaki bo'magan elementlari, lingvistik, pragmatik va ijtimoiy-madaniy bo'shliqlarni to'dirish uchun ishlatiladi;

Kasbiy va gnostik funktsiya nuqtai nazaridan barcha kompetensiyalar o'quv natijalariga ta'sir ko'rsatadigan shart-sharoitlarni aniqlashi, til va pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishi, vazifalarni shakllantirishi, o'quvchi va guruhning shaxsini o'rganishi kerak.

Shunday qilib, turli xil kasbiy vaziyatlarda nazariy bilimlarni amaliy ishlarda muvaffaqiyatli qo'lay oladigan, turli xil nutq muammolarini hal qilish uchun zarur bo'gan kasbiy fazilatlariga ega bo'gan nutqning o'zaro ta'sirini amalga oshirish uchun turli xil professional vaziyatlarda nazariy bilimlarni amaliy ravishda ishlatishga qodir bo'gan ingliz tili o'qituvchisi shaxsini rivojlantirish juda zarur, bu bizning fikrimizcha, lingvistik, nutqiy, diskursiv, ijtimoiy-madaniy va kompensatsion kompetensiyalarni, ma'lum bir mintaqaviy va sotsiolingvistik bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishni nazarda tutadigan ko'p faktorli integral yaxlitlik sifatida kasbiy va gnostik kompetensiyani maqsadga muvofiq shakllantirish deganidir.

Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy va gnostik kompetensiyasini amalga oshirish kasbiy-pedagogik faoliyat funksiyalarida namoyon bo'adi. Uslubiy adabiyotlarda ingliz tili o'qituvchisining kasbiy faoliyatiga xos bo'gan quyidagi funksiyalar ajratiladi: rivojlanayotgan, tarbiya beradigan, kommunikativ, gnostik, konstruktiv, tashkiliy, safarbarlik, yo'naltiruvchi. Biz nomlagan ingliz tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy qismlari ushbu funksiyalarning bajarilishiga ta'sir qiladi. Biz sanab o'tgan funksiyalarni ikki guruhga bo'ish mumkin: maqsadni belgilaydigan funksiyalar va operatsion-tarkibiy funksiyalar. Tanlangan pedagogik funksiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish tegishli umumiy pedagogic-uslubiy kompetensiya tizimiga ega bo'ishni va zaruriy bilim hajmini talab qiladi. Tadqiqotda biz asosan operatsion-tarkibiy funksiyalarga, xususan, kasbiy va gnostik funksiyalarga e'tibor qaratamiz.

Kasbiy va gnostik funktsiya. Ushbu funktsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish ingliz tilini o'qitishning yakuniy maqsadlarini chuqur anglashga, nutq faoliyatining har xil turlarini o'zlashtirishning o'ziga xos xususiyatlarini bilishga, ma'lum bir o'quv predmeti mazmunining o'ziga xos xususiyatlari va tuzilishini va uni o'qitish usullarini o'rganishga, assimilyatsiya obyektlarining muhim xususiyatlarini ta'kidlab, shuningdek, gnostik qobiliyatlarini bilishga asoslanadi. Gnostik ko'nikmalardir oshqa barcha tarkibiy-operatsion funksiyalarni ijodiy

ravishda amalga oshirishga imkon beradi.

Professional-gnostik funktsiyani bajarish uchun o'qituvchi biz ularni mezon sifatida ishlatadigan quyidagi ko'nikmalarga ega bo'adi:

- o'quvchilarning shaxsiyati, jamoaning xususiyatlarini, ularning til o'rganishga bo'gan tayyorgarlik darajasi va ta'lim va tarbiya natijalariga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadigan sharoitlarni, qiziqishlari va mavzuga bo'gan munosabatlarini aniqlash nuqtai nazaridan o'rganish;

- chet tilida muloqotni tashkil etish maqsadida ma'lum bir jamoada o'quvchilardagi shaxslararo munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;

- o'quv materiallarini, o'quv qo'lanmalarini, o'quv darsliklarini muayyan sinfda ulardan foydalanish nuqtai nazaridan uslubiy tahlil qilish va tanqidiy baholash;

- darsni mazmuni, tuzilishi, o'qitish usullari va o'quvchilar faoliyati nuqtai nazaridan tahlil qilish;

- pedagogik jarayonlar va hodisalarni kuzatish, kuzatilayotgan hodisalarning sabab-oqibat munosabatlarini belgilash;

- o'z faoliyatini va boshqa o'qituvchilarning o'qitish faoliyatini tahlil qilish;

- o'qituvchini qiziqtirgan masalalarni o'rganish va ishlash texnikasi va shakllarini takomillashtirish maqsadida oddiy uslubiy tadqiqotni rejalashtirish va o'tkazish;

- o'rganilayotgan masala bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tanlash va ulardan tanqidiy foydalanish;

- bajarilgan tadqiqot natijalarini referat, ma'ruza, xabar, maqola shaklida taqdim etish;

- tadqiqot natijalaridan amaliy ishlarida foydalanish.

Biz kasbiy-gnostik kompetensiyani professional tadqiqot faoliyati deb ta'riflaymiz va ushbu kontseptsiyani biz aniqlagan kasbiy-pedagogik funktsiyalarni amalga oshirish asosida talabalarga ingliz tilini o'rgatishga qaratilgan ingliz tilidan foydalangan holda tadqiqot faoliyatini olib borish qobiliyati sifatida izohlaymiz.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, zamonaviy jamiyatda ta'lim jarayonini tashkil etishda asosiy rol o'qituvchiga tegishli, shuning uchun kasbiy rivojlanish va o'zini takomillashtirish bugungi kunda har bir o'qituvchi uchun ustuvor vazifaga aylanmoqda. Ta'limning istiqbolli rivojlanishi ta'lim mazmuni va ta'lim texnologiyalariga innovatsion yondashuvlarni kiritish bilan emas, balki o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi darajasining oshishi bilan bog'liq.

1. Umumiy ta'lim va tarbiya vazifalari amaliy vazifalarga bo'ysunadi va u yoki bu darajada kasbiy-gnostik faoliyat harakatini amalga oshirish jarayonida, ya'ni madaniyatlararo muloqotga kirishish kompetensiyasida hal qilinadi. Butun o'quv jarayoni asosiy vazifa - til qobiliyatini shakllantirishga bo'ysunadi.

1. Kasbiy va pedagogik kompetensiya umummadaniy, umumpedagogik, madaniyatlararo kompetensiyalarning o'zaro bog'liqligini shakllantiradi, ularning har biri gnostik tarkibiy qismga ega. Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-gnostik kompetensiyasi kasbiy-pedagogik kompetensiya tarkibiga kiradigan barcha kompetensiyalarni amalga oshirishning asosidir. Talabalarni haqiqiy madaniyatlararo muloqotga tayyorlash uchun didaktik faoliyatning tuzilishini aynan u belgilaydi. Ushbu kompetensiya ingliz tili o'qituvchisining asosiy professional funktsiyalarini amalga oshirish qobiliyati sifatida tushuniladi.

Ingliz tili o'qituvchisi shaxsini rivojlantirishning zaruriy sharti - bu lingvistik, nutqiy, diskursiv, ijtimoiy-madaniy va kompensatsion kompetensiyalarni, ma'lum bir mintaqaviy va sotsiolingvistik bilim va ko'nikmalar majmuini o'z ichiga olgan multifaktorial integral sifatida kasbiy-gnostik kompetensiyani maqsadli shakllantirishdir.

Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-gnostik kompetensiyasi ikki guruhga bo'lingan kasbiy-pedagogik faoliyat funktsiyalarida amalga oshiriladi: maqsadni belgilash funktsiyalari va operatsion va tarkibiy funktsiyalar. Ushbu pedagogik funktsiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish talabalarning ingliz tili fakultetlarida kasbiy yo'naltirilgan o'qitish jarayonida shakllanish predmeti bo'ishi kerak bo'gan tegishli umumiy pedagogig-uslubiy mahorat tizimiga va zarur hajmdagi bilimlarga ega bo'ishni nazarda tutadi.

Ingliz tili o'qituvchilari uchun o'quv dasturlarida tilni o'qitish umumiy konsepsiyasi - kasbiy-gnostik kompetensiyaga asoslangan professional yo'nalishga ega bo'ishi kerak. Kasbiy-gnostik kompetensiya ingliz tilini o'qitish jarayonida dominant rolini o'ynaydi, chunki u ingliz tili o'qituvchisiga xos bo'gan barcha boshqa kompetensiyalar tarkibiy qismlarini amalga oshirish uchun asosiy komponent hisoblanadi.

Ingliz tili fakultetida kasbiy-gnostik ta'lim olishni tashkil etish tizimi quyidagi asosiy printsiplarni amalga oshirishga asoslangan: 1) kasbiy ta'lim sohasidagi funktsionallik; 2) kasbiy-gnostik vaziyatni anglash; 3) ingliz tilini kasbiy-pedagogik muloqot sharoitida ijodiy qo'lash; 4) kasbga yo'naltirilgan mashqlarning ko'p funktsionalligi; 5) ingliz tilini o'qitish jarayonini kasbga yo'naltirilgan holda tashkil etish; 6) kasbiy-gnostik kompetensiyani o'zlashtirish uchun o'quvchilarning o'quv va sinfdan tashqari formalari kombinatsiyasi; 7) lingvistik-uslubiy mashg'ulotlarning fanlararo aloqasi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. МуслимовН.А., УсмонбоеваМ.Х., СайфуровД.М., ТўраеваА.Б. Педагогик компетентлик ва креативлик асослари – Тошкент, 2015. – 120 бет.
2. Турдиев Н.Ш., Асадов Ю.М., Акбарова С.Н., Темиров Д.Ш. Умумий ўрта таълим тизимида ўқувчиларнинг компетенцияларини шакллантиришга йўналтирилган таълим технологиялари. – Т.: Т.Н. Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти, 2015.- 160 бет.
3. Рахимова Ю.Э. Формирование профессиональной компетентности учащихся медицинского колледжа: Дис. ... канд. пед. наук. – Ташкент, 2012. – 195 с.
4. Азизходжаева Н.Н. Формирование профессиональных компетенций будущих специалистов. Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. Вып. 12. Ч.1. - СПб, 2014.
5. Мусурмонова О. Юқори синф ўқувчилари маънавий маданиятини ривожлантиришнинг педагогик асослари: Пед.фан. д-ри ... дис. – Тошкент: ТДПИ, 1993. – 364 б.